

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

П. О. Оліщук, к. е. н., в.о. доцента
Львівський національний аграрний університет

Здійснено огляд норм чинного українського законодавства, що регулюють правове становище юридичних осіб у можливості їх участі в кооперативних об'єднаннях. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що проблеми об'єднань юридичних осіб та їх організаційно-правових форм не можуть бути вирішені за відсутності узгодження норм законодавства з питань регулювання об'єднань юридичних осіб в сільськогосподарські кооперативи.

Постановка проблеми. Одним з механізмів забезпечення сприятливих умов для розвитку ринкових відносин в сучасній економіці є належні організаційно-правові форми господарювання аграрному секторі. В законодавстві України не закладено єдиного напрямку правового регулювання відносин щодо діяльності об'єднань юридичних осіб, а існуючі норми законодавства не зовсім узгоджуються з практикою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку кооперативного руху на селі та його впливу на суспільний поступ вивчали відомі українські вчені І. Франко, М. Туган-Барановський. Дослідженню окремих питань правового регулювання діяльності кооперативних об'єднань юридичних осіб присвятили свої праці, такі вчені, як О. М. Винник, В. А. Джуринський, В.С. Щербина та інші.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є здійснення теоретичного аналізу окремих аспектів правового регулювання об'єднань юридичних осіб в сільськогосподарські кооперативи та вироблення на його основі власного бачення подальшого його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Законодавство України містить значну кількість нормативно-правових документів, які регулюють діяльність кооперативних об'єднань. Застосування їх в практиці часто призводить до неузгодженості між собою. Так, згідно ст. 80 Цивільного кодексу України (далі-ЦК України) юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем і відповідачем у суді Головними ознаками юридичної особи, як правило, визначають участь у цивільному обороті від свого імені та майнову відокремленість, за своїми зобов'язаннями [7, с. 100]. Юридичні особи наділені правом об'єднувати свою діяльність як на основі договорів, зокрема, про

спільну діяльність, так і на основі створення нових суб'єктів, в частині об'єднань підприємств відповідно до Господарського кодексу України (далі - ГК України) [2]. Згідно ст.118 ГК України, об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань. Крім ГК України, поняття об'єднання підприємств дається також у інших підзаконних нормативно-правових актах. Так, згідно з п. 4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.99 № 163 [5], об'єднання підприємств та/або видів їх господарської діяльності – це поєднання окремих підприємств та/або видів їх діяльності в одне підприємство з метою одержання доходів, зниження витрат або отримання економічних вигод у інший спосіб.

Варто відзначити, що поєднання може відбуватися шляхом приєднання одного підприємства (його компонента) до іншого, придбання всіх чистих активів (деяких чистих активів), прийняття зобов'язань або придбання капіталу іншого підприємства з метою одержання контролю одним підприємством над чистими активами та діяльністю іншого підприємства.

Законодавством можуть визначатися й інші форми об'єднання інтересів юридичних осіб (союзи, асоціації підприємців тощо). Так, згідно ст.30 Закону України «Про кооперацію» від 10.07.2003р., кооперативне об'єднання – це союз, ліга, асоціація, альянс та інші форми добровільного об'єднання кооперативів за видами діяльності чи територіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності кооперативів, що входять до його складу, та їх членів [6]. Варто відзначити, що в господарській, зокрема, міжнародній практиці, зустрічаються і інші форми об'єднання, такі як синдикат, який є формою монопольного об'єднання, при якому його учасники втрачають комерційну самостійність, однаково зберігають юридичну і виробничу свободу діяльності), трест (форма об'єднання, при якій його учасники відмовляються від виробничої, комерційної, а іноді й юридичної самостійності, при цьому існує єдиний центр управління), картель (форма об'єднання, при якій підприємства-учасники зберігають фінансову і виробничу самостійність) [8, с.89].

Об'єднання підприємств можуть утворюватися підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до ГК України та інших нормативно-правових актів, мають право утворювати об'єднання підприємств. Залежно від терміну, об'єднання

підприємств поділяються на два види: ті, які утворюються на невизначений термін, та тимчасові об'єднання.

На думку В. Щербини, господарські об'єднання можна класифікувати за особистими критеріями, зокрема:

- залежно від характеру діяльності учасників господарського об'єднання можна виділити: а) об'єднання товаровиробників, об'єднання підприємств, об'єднання кооперативів, об'єднання сільськогосподарських кооперативів, об'єднання фермерських господарств), б) об'єднання учасників інфраструктури ринку в) холдинги (холдингові групи);

- в залежності від мети господарські об'єднання можна розділити на: підприємницькі та непідприємницькі (об'єднання товаровиробників, об'єднання учасників інфраструктури ринку) [8, с. 161] .

Серед основних рис господарських об'єднань в юридичній літературі виділяють такі: корпоративний тип організації, здійснення управління діяльністю їх учасників (у тому числі координацію їх діяльності), вторинність структури.

Вимогою до учасників об'єднання є наявність статусу юридичної особи. Основна мета діяльності – координація діяльності учасників і об'єднання їх зусиль для вирішення спільних соціальних та економічних завдань; відсутність спрямованості (мети) на отримання прибутку; тяжіння до монополізму, що обумовлює необхідність отримання згоди Антимонопольного комітету України на створення господарських об'єднань (у випадках , передбачених Законом України «Про захист економічної конкуренції») та здійснення цим органом контролю за їх функціонуванням.

На думку А. Віхрова , об'єднання підприємств у більшості їх видів передбачають в собі ознаки як суб'єктів господарювання, так і суб'єктів організаційно-господарських повноважень, наділених господарською компетенцією, щодо суб'єктів господарювання [1, с.111]. Втім, деякі вчені не погоджуються з цією позицією, зокрема, В. Джуринський, який стверджує, що господарські об'єднання справедливо не віднесені законодавцем до кола суб'єктів організаційно-господарських повноважень [4, с.19].

Виділення деяких з ознак господарських об'єднань є досить спірним. Так, згідно з ч.5 ст.63 ГК України корпоративними є кооперативні підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в т. ч. засновані на приватній власності двох або більше осіб. При цьому, розгляд спорів між учасниками об'єднань підприємств розглядається господарськими судами, зокрема, пов'язаних з виключенням (виходом) із складу

об'єднання [3], не є безперечним доказом наявності у них корпоративних відносин. Так, з огляду на зміст п.4 ч.1 ст.12 Господарського процесуального кодексу України [2], згідно з яким господарським судам підвідомчі спори, що виникають з корпоративних відносин тільки між господарськими об'єднаннями і їх учасниками. Можна прийти до висновку, що в основу визначення підвідомчості в таких суперечках закладений інший критерій.

Для розробки нормативно-правових документів слід залучати різних суб'єктів, зокрема науково-дослідні установи, громадські організації, профільні відомства, представників сільських громад. Ці процеси повинні пройти публічне обговорення. Важливою складовою є узгодження між собою норм, що регулюють кооперативні об'єднання.

Враховуючи досвід зарубіжних країн, необхідно реалізувати пілотні проекти, що дозволить апробувати розроблені нормативно-правові акти. Слід передбачити місткі механізми та джерела імплементації регулюючих документів.

Також, на нашу думку, серед ознак господарських об'єднань можна виділити можливість створення як в комерційній, так і в некомерційних цілях. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 123 ГК України майно передається об'єднанню його учасниками у господарське підпорядкування або в оперативне управління на основі установчого документа про утворення об'єднання.

Тобто, виходячи з цілей створення об'єднання і склад його учасників (засновників) і здійснюється вибір правового режиму майна), на якому воно закріплюється за таким об'єднанням. Для порівняння слід зазначити, що для окремих зарубіжних країн також характерні схожі організаційних форми кооперативних об'єднань юридичних осіб.

Висновки. Таким чином, конкретизуючи деякі проблеми, можна зробити висновок, згідно з яким, діяльність об'єднань юридичних осіб та їх організаційно-правових форм не можуть бути вирішені за відсутності узгодження норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-правових актів. Отже, існує потреба вироблення єдиного підходу, який би максимально забезпечив уніфікованість чинного законодавства України з питань утворення кооперативних об'єднань. Зважаючи на потребу правового регулювання кооперативних об'єднань підприємств є нагальна потреба в істотних змінах і доповнень в систему законодавства України.

Список використаних джерел

1. Віхров О. П. Організаційно-господарські правовідносини : монографія / О. П. Віхров. – К.: Слово, 2008. – 512 с.

2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV // ВВР України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII / ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
4. Джуринський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні : монографія / В. О. Джуринський. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 224 с.
5. Про погодження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : наказ Міністерства Фінансів України від 07.07.99 р. № 163 / Офіційний вісник України від 13.08.1999.
6. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV // Голос України від 28.08.2013. № 160.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // ВВР України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
8. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: монографія / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.